

**ISTRAŽIVANJE UPRAVLJANJA WEBPAC-OM U FAKULTETSKIM KNJIŽNICAMA
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

A RESEARCH OF WEBPAC MANAGEMENT AT FACULTY LIBRARIES OF THE
UNIVERSITY OF ZAGREB

Ana Barbarić

Katedra za bibliotekarstvo, Odsjek za informacijske znanosti

Filozofski fakultet u Zagrebu

E-mail: abarbari@ffzg.hr

Koraljka Golub

Katedra za bibliotekarstvo, Odsjek za informacijske znanosti

Filozofski fakultet u Zagrebu

E-mail: kgolub@ffzg.hr

UDK / UDC:

Istraživanje / Research paper:

Primljeno / Received:

Sažetak

Uspješno uvođenje i održavanje WebPAC-a (OPAC dostupan na World Wide Web-u) temelje se na dobroj strategiji. Osnovni cilj ovog istraživanja je bio utvrđivanje mjere u kojoj je vođenje WebPAC-a u fakultetskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu podržano osmišljenom strategijom koja tvori sastavni dio cjelovitog planiranja, razvoja i djelovanja knjižnice. Postavljena pretpostavka je bila da knjižnice nemaju razrađenu strategiju uvođenja odnosno održavanja WebPAC-a. Zaključeno je da se fakultetske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu dovoljno ne bave upravljanjem WebPAC-om.

Ključne riječi: OPAC, WebPAC, upravljanje, razvoj kataloga, održavanje kataloga

Summary

Effective WebPAC (OPAC accessible on the World Wide Web) implementation and administration requires a good strategy. The purpose of this research was to determine the extent to which WebPAC management in the University of Zagreb faculty libraries is supported by a defined strategy that makes a part of the general library planning, development and activities. The hypothesis was that the libraries do not have a well-developed strategy for implementing or administering the WebPAC. The conclusion is that the University of Zagreb faculty libraries insufficiently deal with WebPAC management.

Keywords: OPAC, WebPAC, management, catalogue development, catalogue administration

1. Uvod

Krajem 1990-ih godina sve više javno dostupnih računalnih kataloga (OPAC) postaje dostupno na World Wide Web-u (tzv. WebPAC-i). Ti katalogi omogućavaju uvid u knjižnične zbirke najširem krugu potencijalnih korisnika, koji ne moraju doći u knjižnicu. Osim te najočitije prednosti, napredne osobine WebPAC-a mogu značajno doprinijeti obogaćivanju knjižničnih usluga u skladu s novonastalim zahtjevima informacijskog društva. WebPAC-i fakultetskih knjižnica studentima i nastavnom osoblju mogu osigurati pristup s izravnom hipervezom ispitnoj literaturi u digitalnom obliku (dostupnoj bilo na lokalnoj mreži ili Internetu), odabranoj građi s World Wide Web-a, te ostalim zanimljivim informacijama vezanim za dotično znanstveno ili stručno područje poput mrežnih stranica nakladnika i različitih stručnih društava. Knjižničari mogu zapise WebPAC-a obogaćivati dodatnim elementima poput kazala sadržaja serijskih publikacija i zbornika, sažetaka ili skeniranih slika naslovnih stranica. Sučelja za pretraživanje potrebno je prilagoditi različitim korisničkim potrebama (npr. oblikovati jedno sučelje za početnike, a drugo za vješte tražitelje, ili zajedničko koje je jednostavno, ali podržava i složena

pretraživanja). WebPAC-i, također, moraju pružati uvid u dostupnost primjeraka knjižnične građe, te mogućnost online rezervacije.

Uspješno uvođenje i održavanje WebPAC-a temelje se na dobroj strategiji, koja obuhvaća nekoliko koraka: 1. istraživanje korisničkih potreba u svrhu uvođenja novih usluga online kataloga, 2. osmišljavanje raspona osobina WebPAC-a; 3. planiranje izvedbe; 4. planiranje razvoja i održavanja WebPAC-a; te 5. utvrđivanje načina vrednovanja i samo vrednovanje online kataloga.

Istraživanje je obuhvatilo postojeće 53 fakultetske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu. Knjižnice su podijeljene u dvije skupine, one koje imaju WebPAC i one koje ga tek planiraju uvesti. Osnovni cilj istraživanja bio je utvrditi u kojoj je mjeri vođenje WebPAC-a u spomenutim knjižnicama podržano osmišljenom strategijom koja tvori sastavni dio cjelovitog planiranja, razvoja i djelovanja knjižnice. Pretpostavka istraživanja jest da fakultetske knjižnice nemaju razrađenu strategiju uvođenja odnosno održavanja WebPAC-a. U istraživanju je korištena metoda ankete, a sastavljene su dvije vrste upitnika, jedan za knjižnice koje ne posjeduju WebPAC, a drugi za knjižnice koje ga imaju.

No, prije samog prikaza rezultata istraživanja, pokušat ćemo ukazati na važnost postojanja planiranja uvođenja i razvoja online kataloga kao dijela ukupne knjižnične strategije.

2. Planiranje WebPAC-a kao dijela ukupne knjižnične strategije

Dobro planiranje neophodno je za učinkovit rad knjižnice i postizanje njenih dugoročnih ciljeva. Kao što ističe M. Buckland “loše planiranje ili, što je još češće, nepostojanje planiranja,

odražava se u odlukama koje se donose prekasno ili nisu dosljedne: svako dobro proizašlo iz jedne odluke vjerojatno bi se poništilo sljedećom odlukom.”¹

Prema P. Brophyu, na najvišoj razini upravljanja knjižnica mora imati izjavu o poslanju, tj. o svrsi knjižnice. Na izjavi o poslanju temelji se strategija iz koje proizlaze dugoročni ciljevi knjižnice. Sljedeća razina su kratkoročni ciljevi kojima se postižu dugoročni; njima se određuju rokovi i raspodjeljuju zaduženja.² Knjižnica treba imati opći strateški plan, kao i određene specifične planove, kao npr. za WebPAC.

U današnje vrijeme planiranje je posebno zahtjevno zbog promjena nastalih razvojem tehnologije. Mnogi autori poput J. Akeroyda³ i T. Ershove⁴ ističu da, upravo, velike promjene koje vode prema digitalnom svijetu traže dobru organizaciju i upravljanje u knjižnicama. B. McKee navodi kako je nužno razmotriti mogućnosti i potencijale nadolazećih tehnologija, te njihov utjecaj na svrhu knjižničnog postojanja, prirodu i vrijednost knjižničnih usluga, organizacijsku strukturu, troškove i financiranje knjižnica.⁵

Pojedine knjižnice izrađuju plan uvođenja automatiziranog knjižničnog sustava od samoga početka, dok druge trebaju dugoročnu, razrađenu strategiju zamjene i unapređenja postojećeg sustava. Prvi stupanj u razvoju strateškog plana za uvođenje ili zamjenu informacijskog sustava predstavlja istraživanje postojećih sustava i prepoznavanje njihovih prednosti i nedostataka. P. Brophy navodi da je knjižnicama, zbog složenosti suvremenih knjižničnih sustava, teško samostalno razvijati softver, te da je sama nabava softvera izuzetno

¹ Buckland, Michael. Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga : program. Lokve : “Benja” ; Rijeka : Gradska knjižnica, 2000., str. 84.

² Brophy, Peter. The academic library. London : Facet Publishing, 2002., str. 165-166.

³ Akeroyd, John. The management of change in electronic libraries. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/037-110e.htm> (2002-08-10).

⁴ Ershova, Tatiana V. Migrating from the library of today to the library of tomorrow : re- or e-volution? // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000.

<http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/063-110e.htm> (2002-09-09).

⁵ McKee, Bob. Planning library service. London : Library Association Management, 1989., str. 136.

složen proces koji obuhvaća niz različitih čimbenika.⁶ S. Bell i C. Cronin-Kardon ističu kako je u dobu tehnološke nesigurnosti jedino sigurno to da će upravitelji biti suočeni sa složenijim odlukama o nabavi softvera.⁷ Proučavanje osobina postojećih sustava predstavlja temelj planiranja. Potrebno je, primjerice, utvrditi kvalitetu pojedine baze podataka, prikladnost hardvera (npr. PC-a), usklađenost sustava sa standardima poput Z39.50, njegovo održavanje od strane proizvođača, kao i pouzdanost i mogućnosti razvoja.

Nakon izrade dokumenta s pregledom stanja, potrebno je procijeniti zahtjeve koje sustav mora ispunjavati, te navesti sve što je korisnicima potrebno. U tome trebaju sudjelovati svi voditelji u knjižnici, po mogućnosti svo knjižnično osoblje pri čemu je dobro imati na umu da su pomoćni knjižničari koji rade s korisnicima oni koji mogu najbolje upozoriti na nedostatke sustava. Tako prikupljene informacije mogu se upotrijebiti za izradu prvoga nacrtu plana.⁸ Ukoliko se radi o zamjeni ili nadogradnji postojećeg sustava, dobro je vidjeti koje su sve mane postojećeg, odnosno koje funkcije nedostaju. Iako je neke od njih jednostavno nadomjestiti, ponekad može biti potrebna zamjena cijelog sustava – npr. ukoliko sustav nije usklađen s protokolom Z39.50.

Ovako stečena saznanja dovode do više mogućih strategija koje je potrebno sagledati u širim razmjerima. Nužno je procijeniti prednosti i nedostatke svake strategije. Primjerice, može postojati razmjerno jeftino rješenje jednog problema, ali je ono, možda, samo kratkoročno – važno je razgovarati sa stručnjacima i voditeljima kako bi se odabralo najbolje. Nakon usuglašavanja potrebno je vratiti se nacrtu plana i prepoznati korake za prijelaz s korisničkih zahtjeva i odabranih rješenja na definiranje sustava.

⁶ Brophy, Peter. Nav. dj., str. 134.

⁷ Bell, Steven J.; Cynthia Cronin-Kardona. Making the library management systems acquisition : achieving resolution of a tough decision. // College and research libraries 59, 4(1998), str. 348.

⁸ Brophy, Peter. Nav. dj., str. 145.

Osim što valja osmisлити plan razvoja OPAC-a ili WebPAC-a, potrebno je prilagoditi i postojeći opći plan jer uvođenje nove vrste kataloga povlači promjene na drugim razinama u knjižnici. Primjerice, prelaskom s kataloga na listićima, korisnike treba podučiti osnovnim računalnim vještinama i tehnikama pretraživanja. Nužno je i upoznavanje svih knjižničara s planom jer se neki od njih mogu opirati tehnologiji i promjenama. Opći plan knjižnice treba uzeti u obzir i uštede koje donosi uvođenje online kataloga. Ono za posljedicu ima i povećanje potrebe za suradnjom među knjižnicama koju, također, treba uključiti u planiranje. B. McKee ističe važnost suradnje s prodavačima baza podataka, te drugim knjižnicama radi razmjene zapisa i uspostave konzorcija.⁹ H. Rader navodi kako je, u slučaju fakultetskih knjižnica, potrebno surađivati i s ostalim odjelima fakulteta (npr. upravom koja može postati knjižnični korisnik).¹⁰ Spomenuta autorica, jednako kako i J. Poland¹¹, te S. Stebelman¹², ističe važnost suradnje s nakladnicima i raznim organizacijama koje žele podržavati knjižnice. Suradnja je potrebna i zbog brzih promjena u informacijskom dobu, a poželjna je i na nacionalnoj razini.¹³

Sam plan ne smije zastarjeti. Zbog tehnoloških promjena potrebno ga je često ažurirati i prilagođavati.¹⁴

⁹ McKee, Bob. Nav. dj., str. 145.

¹⁰ Poland, Jean. Cooperative development of the digital library : identifying and working with potential partners. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/123-132e.htm> (2002-08-17).

¹¹ Rader, Hannelore B. Cooperative ventures between the university and the library. // 67th IFLA Council and General Conference, August 16-25, 2001. <http://www.ifla.org.sg/IV/ifla67/papers/081-164e.pdf> (2002-08-21).

¹² Stebelman, Scott; Jack A. Siggins; David J. Nutty. Improving library relations with the faculty and university administrators : the role of the faculty outreach librarian. // *College and research libraries* 60, 2(1999), str. 126.

¹³ Pinfield, Stephen. Managing academic libraries in a digital world : institutional, regional and national developments in the UK. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/130-132e.htm> (2002-08-21).

¹⁴ Roitberg, Nurit. The influence of the electronic library on library management : a technological university library experience. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/050-132e.htm> (2002-08-21).

Ovaj kratki osvrt koji ukazuje na važnost postojanja osmišljene knjižnične strategije koja uključuje planiranje WebPAC-a uvodi nas u prikaz samog istraživanja upravljanja WebPAC-om u fakultetskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu.

3. Istraživanje

3.1 Ciljevi i pretpostavke

Istraživanjem se željelo utvrditi u kojem stupnju knjižnice kratkoročno i dugoročno planiraju razvoj kataloga. Potaknuto je razmatranjem stanja online kataloga u fakultetskim knjižnicama, a posebno sljedećim: stupnjem razrađenosti plana uvođenja WebPAC-a, razvojem i održavanjem postojećeg WebPAC-a, sredstvima za WebPAC te osobinama postojećeg WebPAC-a. Istraživanjem se željelo uputiti u stanje razvoja WebPAC-a u fakultetskim knjižnicama i rezultatima ukazati na potrebe za promjenama u knjižničnom poslovanju.

Osnovni je cilj istraživanja bio utvrditi u kojoj je mjeri vođenje WebPAC-a u spomenutim knjižnicama podržano osmišljenom strategijom koja tvori sastavni dio cjelovitog planiranja, razvoja i djelovanja knjižnice. Također se željelo utvrditi koje su napredne osobine WebPAC-a podržane u istraživanim katalogima.

Osnovna je pretpostavka da fakultetske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu ne posjeduju ni kratkoročan plan niti dugoročnu strategiju uvođenja, odnosno održavanja i upravljanja WebPAC-om. Druga pretpostavka jest da napredne osobine WebPAC-a postojeći katalogi ne podržavaju.

3.2 Uzorak i metodologija

Istraživanjem su zahvaćene sve fakultetske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu, kojih ima ukupno 53.

Izrađene su dvije vrste upitnika, jedan za knjižnice koje nemaju WebPAC, a drugi za one koje ga imaju. Upitnici su se sastojali od otvorenih i zatvorenih pitanja. Upitnik za knjižnice koje nemaju WebPAC sastojao se od pitanja o broju računala u knjižnici, o posjedovanju i svojstvima OPAC-a te o planiranju uvođenja WebPAC-a. Upitnik za knjižnice koje imaju WebPAC sastojao se od pitanja o broju računala u knjižnici, vrstama i broju zapisa u WebPAC-u, o naprednim osobinama koje WebPAC podržava, o kratkoročnom održavanju i razvoju WebPAC-a, o dugoročnom planiranju WebPAC-a i sredstvima za WebPAC.

Upitnici su poslani i vraćeni poštom. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 10. srpnja do 10. rujna 2002. godine.

3.3 Analiza

Od ukupno 53 poslana upitnika, ispunjeno je i na vrijeme vraćeno 39, od čega 29 iz knjižnica koje imaju WebPAC i 10 iz knjižnica koje ga nemaju. Jedan upitnik nije stigao na adresu knjižnice. Vraćena su i 2 upitnika koja su nevažeća, a 4 su upitnika prispjela nakon provedene obrade, te nisu analizirana.

Statistička analiza upitnika knjižnica koje imaju WebPAC provedena je u softverskom paketu za obradu podataka SPSS (Statistical Package for Social Sciences). Analiza upitnika knjižnica koje nemaju WebPAC sastojala se od komparativne analize i opisa.

3.3.1. Analiza knjižnica koje nemaju WebPAC

Od 10 knjižnica koje nemaju WebPAC, 1 nema računalo, a 3 nemaju niti jedno računalo za korisnike, dok ostale imaju barem jedno računalo za poslovanje i jedno za korisnike. 7 knjižnica ima OPAC, dok 3 knjižnice imaju samo katalog na listićima. 2 knjižnice imaju više od 90% građe obrađene u OPAC-u, 3 više od 60%, dok 2 imaju manje od 50% građe u OPAC-u. 7 knjižnica ima više od 80% građe obrađene u katalogu na listićima, a 1 ima manje od 40%.

U OPAC-u su zastupljene nove publikacije (npr. od 1980., od 1984., od 1990.), a 1 knjižnica obrađuje čitav fond. Obrađuju se samo knjige i rukopisi, a samo 1 knjižnica obrađuje i časopise.

Softveri koje knjižnice koriste za WebPAC su Crolist (5) i Medved (2).

9 knjižnica planira uvođenje WebPAC-a, od čega 1 navodi da to ovisi o Ministarstvu znanosti i tehnologije, a 1 da priželjkuje, ali zapravo ne planira uvođenje WebPAC-a. 1 knjižnica uopće ne planira uvođenje WebPAC-a.

2 knjižnice planiraju da će WebPAC njihove knjižnice biti samostalan, a 4 knjižnice da će biti dio skupnog kataloga.

Samo jedna knjižnica ima dokument o planu uvođenja i razvoja WebPAC-a.

1 knjižnica planira da izvor sredstava za WebPAC osigura sama knjižnica, 3 knjižnice planiraju da to bude projekt Sustav znanstvenih informacija, a 1 knjižnica navodi da očekuje da to učini Ministarstvo znanosti i tehnologije.

Samo je jedna knjižnica pri dugoročnom planiranju WebPAC-a uzela u obzir dva dokumenta "Hrvatska u 21. stoljeću: strategija kulturnog razvitka", dok ostale knjižnice te strategije nisu razmatrale.

3.3.2 Analiza knjižnica koje imaju WebPAC

Svih 29 knjižnica koje imaju WebPAC posjeduju računalo što je samo po sebi razumljivo. Odnos između broja računala namijenjenih poslovanju i broja računala za korisnike izračunat je na temelju broja svih knjižnicama s računalima obuhvaćenim istraživanjem (29 knjižnica koje imaju WebPAC i 9 onih koje ga nemaju). Čak 55% svih računala u ispitivanim knjižnicama je namijenjeno korisnicima.

Postotak posjedovanja WebPAC-a je izračunat na temelju ukupnog broja knjižnica obuhvaćenim istraživanjem. Od 39 fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, 29 ih posjeduje WebPAC što je 74 %.

83 % WebPAC-a fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu funkcionira kao dio skupnih kataloga.

Od 29 ispitivanih knjižnica, 6 nije odgovorilo na pitanje o broju zapisa u svojim WebPAC-ima. Najmanji broj zapisa u katalogima obuhvaćenim istraživanjem je 728, dok je najveći 120 910. Dvije knjižnice imaju po 1 900, odnosno 4 200 zapisa u WebPAC-u. Sve vrijednosti su izražene u tablici 1. koja ne povezuje naziv knjižnice s pripadajućim brojem zapisa u WebPAC-ima, već, samo, ukazuje na postojeći broj zapisa fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu dostupan korisnicima putem WWW-a.

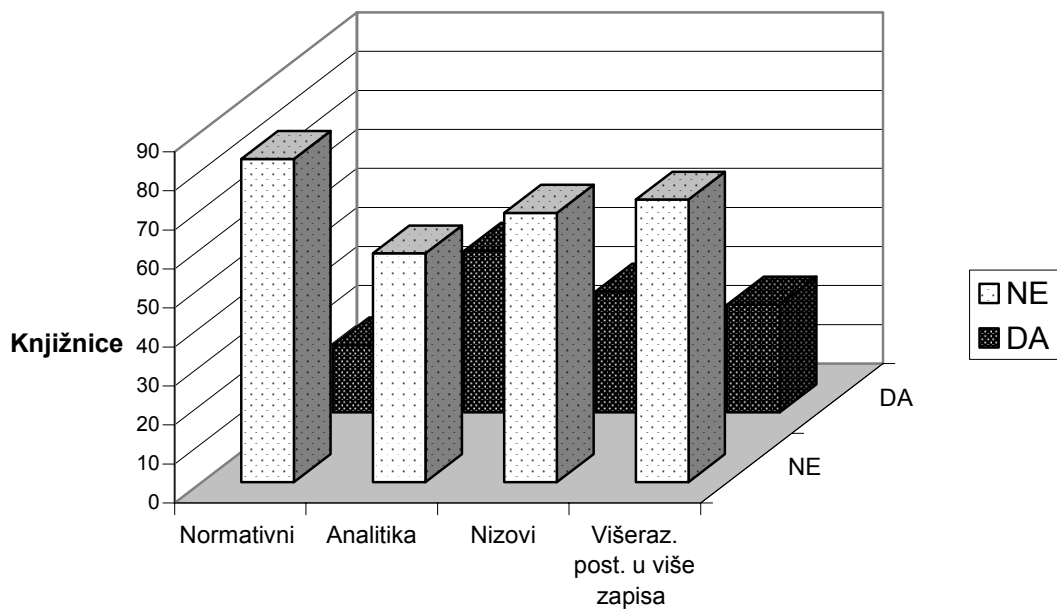
Tablica 1. Broj zapisa WebPAC-a fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu

Broj knjižnica koje posjeduju navedeni broj zapisa	Broj zapisa
1	728
1	1104
1	1500
1	1750
1	1782
2	1900
1	1913
1	2050
1	2600
1	3010
1	3100
1	4000
2	4200
1	7452
1	10000
1	12444

1	15400
1	18507
1	37705
1	108000
1	120910
Ukupan broj knjižnica	Ukupan broj zapisa
23	366155

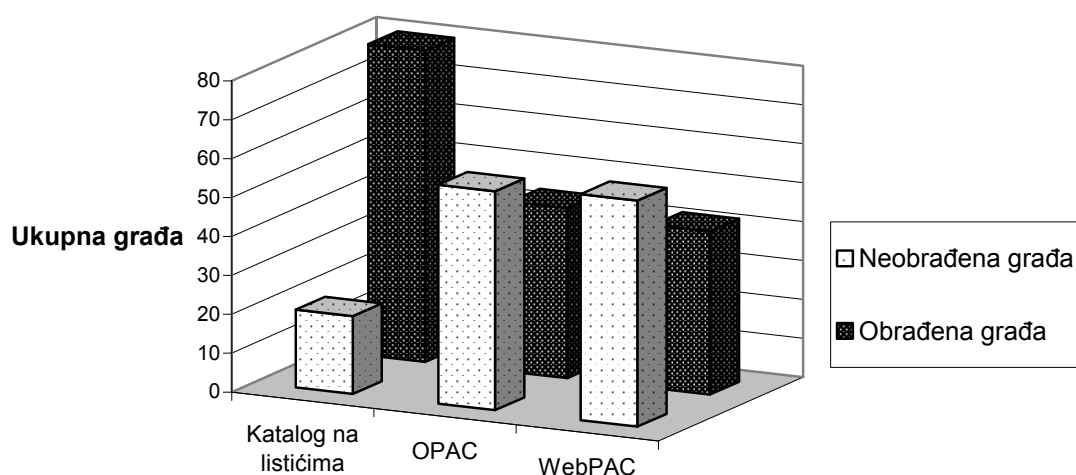
Od 29 ispitivanih knjižnica, čak 24 ne izrađuje normativne zapise. 17 ne radi analitičku obradu knjižnične građe. 20 ne obrađuje tekuće nakladničke cjeline (nizove) kao serijske publikacije, a 21 knjižnica ne izrađuje poseban zapis za svaku razinu kod katalogizacije publikacija u više svezaka po višerazinskom postupku. Sve navedeno prikazano je grafikonom 1.

Grafikon 1. Vrste zapisa

Grafikon 2. prikazuje omjer obrađene i neobrađene građe u katalogu na listićima, OPAC-u i WebPAC-u u 29 knjižnica. Vidljivo je da, još uvijek, katalogi na listićima najbolje predstavljaju knjižnične zbirke ispitivanih knjižnica.

Grafikon 2. Obradena građa po vrstama kataloga

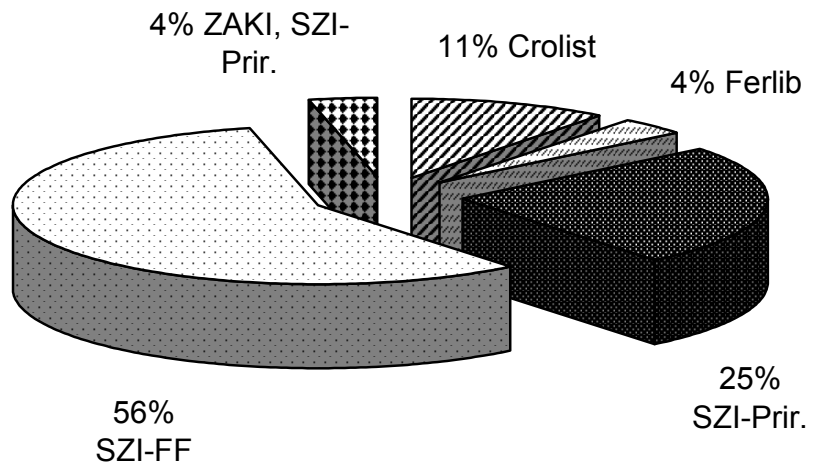

Od 29 knjižnica, 8 nije odgovorilo da li građu obuhvaćenu WebPAC-om odabiru po određenim kriterijima kao što su na primjer vrsta građe ili razdoblje. 9 knjižnica ne slijedi nikakve posebne kriterije pri obradi i uključivanju građe u WebPAC. 11 knjižnica je odgovorilo da se u njihovim WebPAC-ima mogu naći zapisi koji su izrađivani od sredine 90-tih godina 20. stoljeća na ovamo, dok se starija građa postupno unosi. 1 knjižnica ima u WebPAC-u sve zapise izrađene od 1980. godine. Što se tiče kriterija vrste građe, većina knjižnica želi predstaviti svoju cjelokupnu zbirku te zbog toga pri uključivanju zapisa u WebPAC ne prave razlike među pojedinim vrstama građe.

Softveri koje knjižnice koriste za WebPAC su: Crolist, Ferlib i Zaki, uz dva softvera razvijana u sklopu dva podsustava projekta Sustav znanstvenih informacija – SZI (podsustav Prirodoslovlje i podsustav Humanistika - Filozofski fakultet). Samo jedna knjižnica koristi

kombinaciju dva softvera (Zaki i SZI-Prirodoslovlje). Grafikon 3. prikazuje zastupljenost pojedinih softvera u 29 ispitivanih knjižnica.

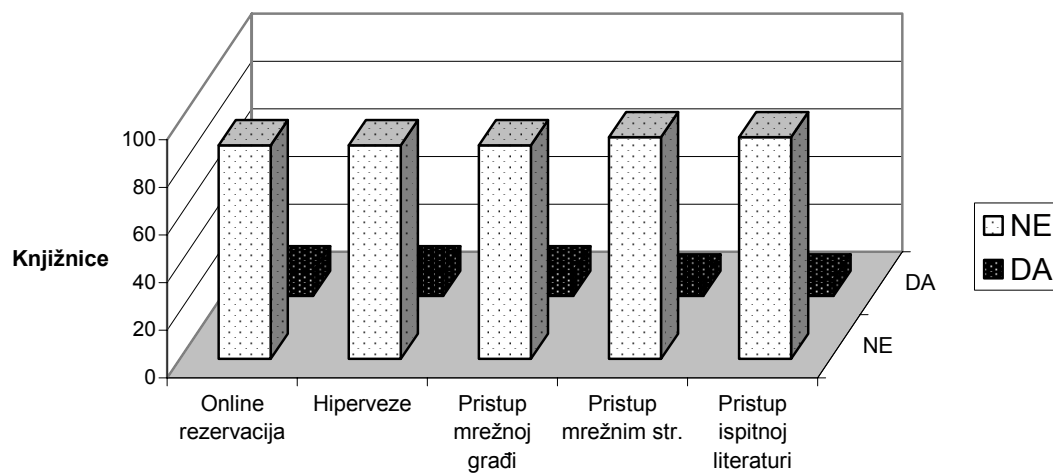
Grafikon 3. Softver za WebPAC

U 79 % knjižnica WebPAC nije dio integriranog knjižničnog sustava. To je postignuto u knjižnicama koje koriste Crolist i Zaki.

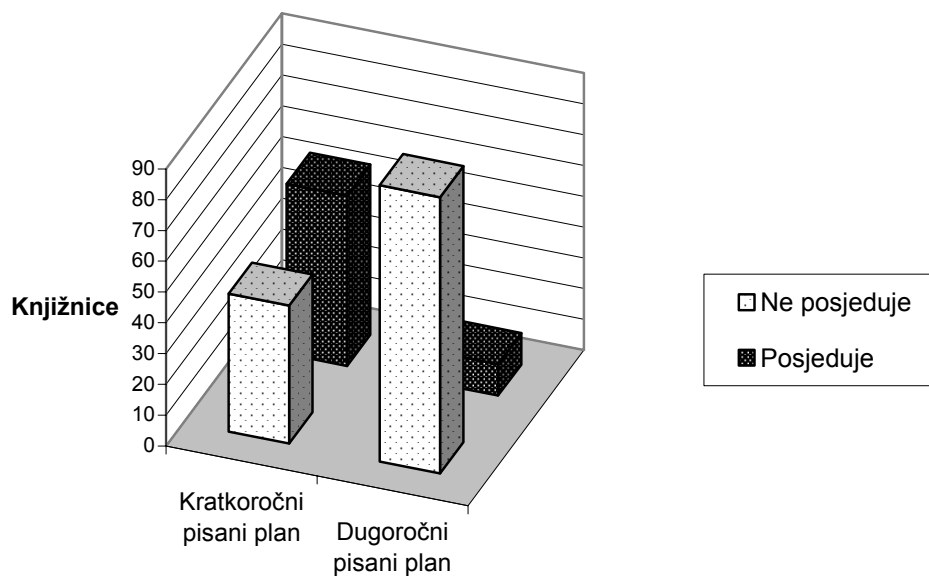
Grafikon 4 pokazuje da WebPAC-i fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, u ovom trenutku razvoja, ne posjeduju napredne osobine online kataloga treće generacije.

Grafikon 4. Napredne osobine WebPAC-a

Većina ispitivanih knjižnica ne posjeduje nikakav dokument o dugoročnom razvoju i održavanju WebPAC-a. Jedna je knjižnica navela da ga planira izraditi, a dvije knjižnice posjeduju sklopljene ugovore o kooperativnoj katalogizaciji, s pojedinim ustanovama i tvrtkama, unutar kojih su predviđeni razvoj i održavanje WebPAC-a. 55 % ispitivanih knjižnica posjeduje dokument o kratkoročnom održavanju i razvoju WebPAC-a. Kao te dokumente knjižnice navode sklopljene ugovore s podsustavima Prirodoslovlje i Humanistika - Filozofski fakultet projekta Sustav znanstvenih informacija (SZI). Sve navedeno prikazano je grafikonom 5.

Grafikon 5. Dokumenti o razvoju WebPAC-a

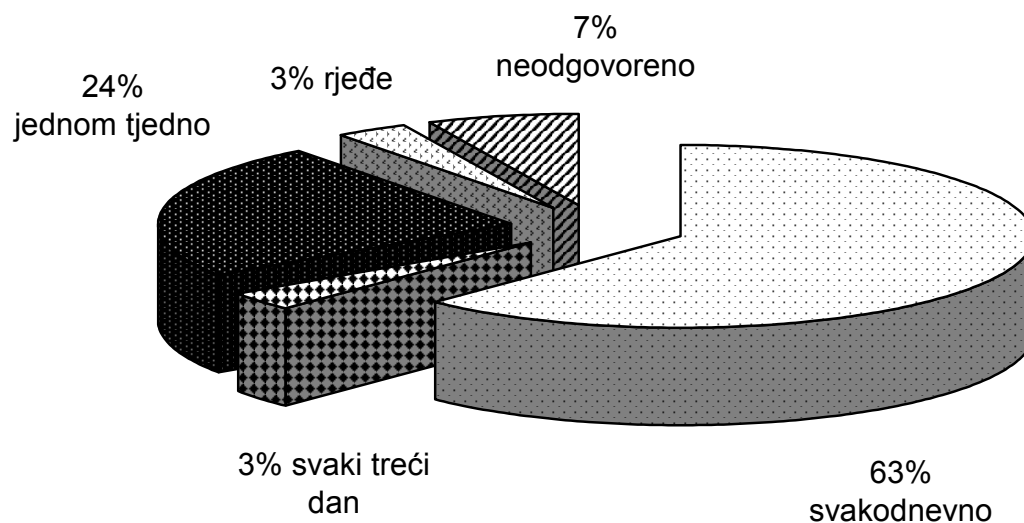

Samo su dvije knjižnice navele da su pri dugoročnom planiranju WebPAC-a proučile i uzele u obzir dokument "Hrvatska u 21. stoljeću: strategija kulturnog razvitka". Jedna je knjižnica navele da je u okviru suradnje na projektu NISKA proučila dijelove "Znanost" i "Informacijska i komunikacijska tehnologija", dok je druga knjižnica proučila samo dio "Informacijska i komunikacijska tehnologija" dotične strategije.

44,8 % ispitivanih knjižnica navodi da na održavanju WebPAC-a radi tim ljudi. U 20,7 % slučajeva, tim se ne sastoji od knjižničnog osoblja: u 5 knjižnica se održavanjem WebPAC-a bavi vanjska tvrtka, 3 knjižnice navode Institut "Ruđer Bošković", a po jedna knjižnica Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu, računski centar odsjeka, te nekoliko ljudi s fakultetskog zavoda. U knjižnicama u kojima na održavanju WebPAC-a radi jedna osoba, u 16 knjižnica riječ je o vanjskom honorarnom suradniku, a u dvije osobi iz knjižnice.

93 % ispitivanih knjižnica rade *backup* podataka. Grafikon 6. prikazuje učestalost *backup-a*.

Grafikon 6. Učestalost sigurnosnog pohranjivanja

75 % WebPAC-a fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu financira se iz projekta Sustav znanstvenih informacija (SZI). U preostalim slučajevima fakulteti financiraju WebPAC-e svojih knjižnica. U jednoj knjižnici knjižničar nije znao odgovoriti na pitanje tko financira WebPAC.

23 knjižnice su odgovorile na pitanje o sredstvima koje troše za održavanje WebPAC-a. Njihove odgovore prikazuje tablica 2.

Tablica 2. Sredstva koja se troše za održavanje WebPAC-a fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu

Broj knjižnica	Uložena sredstva
1	10000 kn/godišnje
1	12000 kn/godišnje
16	12000 kn/polugodišnje
1	31616 kn/godišnje
1	958 kn/godišnje
1	minimalna
2	ne znam

U zaključku koji slijedi, pokušat ćemo na temelju prikazanih rezultata istraživanja ukazati na položaj WebPAC-a u fakultetskim knjižnicama Sveučilišta u Zagrebu.

4. Zaključak

Istraživanje je potvrdilo da fakultetske knjižnice Sveučilišta u Zagrebu ne posjeduju dugoročnu strategiju uvođenja, odnosno održavanja i upravljanja WePAC-om. Što se tiče kratkoročnih planova oni postoje unutar projekta Sustav znanstvenih informacija u koji je uključena većina ispitivanih knjižnica koje imaju WebPAC. Postojanje dotičnog projekta ukazuje na dobro zacrtan smjer uvođenja i razvoja WebPAC-a ispitivanih fakultetskih knjižnica. Naime, skupni katalozi su izuzetno pogodni baš za ovu vrstu knjižnica, a samo istraživanje je potvrdilo da je na razini pojedinačnih knjižnica vrlo teško zadovoljiti nužne preduvjete za postavljanje i održavanje WebPAC-a. Ipak, upitnici su pokazali da određen broj knjižničara, čije knjižnice imaju WebPAC koji je dio skupnog kataloga, nedovoljno dobro poznaje vlastiti WWW katalog. Stječe se dojam da neki od njih sudjelovanje u spomenutom projektu doživljavaju isključivo kroz obvezu izrade kataložnih zapisa, a da pri tome nisu upoznati s osobinama kataloga putem kojeg su dostupni ti zapisi na WWW-u. Iako je takvo što razumljivo zbog nedovoljnog broja i preopterećenosti fakultetskih knjižničara smatramo da dotični knjižničari trebaju više promicati vlastite kataloge zbog čega bi ih trebali bolje poznavati. Takvo što povlači pitanje o aktivnijoj

ulozi i utjecaju samih knjižničara na oblikovanje kataloga u okviru projekta. Pošto su se ovim istraživanjem ispitali knjižničari fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, ističemo da je moguće da su neki odgovori koji se tiču skupnih WebPAC-a mogli biti i drugačiji da su ispitivani, isključivo, voditelji podsustava SZI-ja. No, na takvo se istraživanje nismo odlučili jer smo željeli problematiku planiranja i razvoja WebPAC-a povezati sa samim knjižnicama.

WebPAC-i fakultetskih knjižnica Sveučilišta u Zagrebu, na sadašnjem stupnju razvoja, ne posjeduju napredne osobine online kataloga treće generacije.¹⁵ Pošto u većini ispitivanih knjižnica katalozi na listićima, još uvijek, najbolje predstavljaju fond, zaključujemo da pred WWW katalozima dotičnih knjižnica ne stoji samo uvođenje pojedinih naprednih osobina, već, prvenstveno, uključivanje zapisa za sve jedinice knjižnične građe. Kako je riječ o fakultetskim knjižnicama nepostojanje analitičke obrade u njih 17 (od 29 ispitanih) je vrlo zabrinjavajuće, te nam govori da je malo vjerovatno da se u njihovim WebPAC-ima u skoroj budućnosti pojavi i takva vrsta zapisa.

Na kraju, zaključujemo, da se unatoč pozitivnim tendencijama razvoja, prvenstveno, skupnih WebPAC-a ispitivanih fakultetskih knjižnica, dotične knjižnice moraju ozbiljnije pozabaviti osmišljavanjem dugoročnih (i kratkoročnih) strategija razvoja vlastitih kataloga.

LITERATURA

- Akeroyd, John. The management of change in electronic libraries. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000.
<http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/037-110e.htm> (2002-08-10).

- Badurina, Boris. Metode istraživanja u knjižničarstvu. Diplomski rad. Zagreb, 2001.
- Bell, Steven J.; Cynthia Cronin-Kardon. Making the library management systems acquisition : achieving resolution of a tough decision. // College and research libraries 59, 4(1998), 348-361.
- Brophy, Peter. The academic library. London : Facet Publishing, 2002.
- Buckland, Michael. Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga : program. Lokve : "Benja" ; Rijeka : Gradska knjižnica, 2000.
- Ershova, Tatiana V. Migrating from the library of today to the library of tomorrow : re- or evolution? // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/063-110e.htm> (2002-09-09).
- Halmi, Aleksandar. Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima. Zagreb : Alinea, 1999.
- Lancaster, Frederick W.; Beth Sandore. Technology and management in library and information service. London : Library Association Publishing, 1997.
- McKee, Bob. Planning library service. London : Library Association Management, 1989.
- Pinfield, Stephen. Managing academic libraries in a digital world : institutional, regional and national developments in the UK. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/130-132e.htm> (2002-08-21).

¹⁵ Neposredno nakon završetka istraživanja, Skupni katalog knjižnica Filozofskog fakulteta osposobljen je za pretraživanje baza podataka na koje su pretplaćene knjižnice Filozofskog fakulteta, što svakako spada u napredna svojstva WebPAC-a.

Poland, Jean. Cooperative development of the digital library : identifying and working with potential partners. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/123-132e.htm> (2002-08-17).

Rader, Hannelore B. Cooperative ventures between the university and the library. // 67th IFLA Council and General Conference, August 16-25, 2001. <http://www.ifla.org.sg/IV/ifla67/papers/081-164e.pdf> (2002-08-21).

Roitberg, Nurit. The influence of the electronic library on library management : a technological university library experience. // 66th IFLA Council and General Conference, Israel, August 13-18, 2000. <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/050-132e.htm> (2002-08-21).

Stebelman, Scott; Jack A. Siggins; David J. Nutty. Improving library relations with the faculty and university administrators : the role of the faculty outreach librarian. // *College and research libraries* 60, 2(1999), 121-129.

Young, Philip H. Visions of academic libraries in a brave new future. // *Libraries and the future : essays on the library in the twenty-first century* / ed. by F. W. Lancaster. New York [etc.] : The Haworth Press, 1993. Str. 45-59.